

УДК 070=161.2(73)

ЛЕСЯ БІЛОВУС

м. Тернопіль

Lesya_Bilovus@i.ua

РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ ЯК МАРКЕР ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНОМОВНІЙ ПЕРІОДИЦІ ДІАСПОРИ США (від 1947 р.)

Стаття присвячена дослідженню публіцистичного матеріалу україномовної періодики діаспори США («Америка», «Вісті Комбатанта», «Народна воля», «Національна трибуна», «Самостійна Україна», «Свобода», «Закордонна Газета») після 1947 р. щодо аналізу релігійного дискурсу як маркера збереження національної ідентичності. З'ясовано, що питання, пов'язані із Патріархатом, об'єднанням українських церков, відзначенням значних дат в історії українського християнства, висвітлення антирелігійного життя в матірній Україні, стали одним із важливих чинників самоусвідомлення українцями діаспори США себе як частини українства.

Ключові слова: україномовна періодика, українська діаспора США, національна ідентичність, українська церква

Українська діаспора у США завжди намагалася в мультиетнічному середовищі своєї нової країни поселення зберегти українську ідентичність, вирізняючись таким чином від інших етнічних груп. Вагому роль у даному процесі відіграє національна релігія та церква, яка завжди прагнула відповідати потребам своєї громади, особливо у справі формування і збереження національної тожсамості, зокрема після закінчення Другої світової війни, коли тисячі українських емігрантів з європейських таборів для тимчасово переміщених осіб отримали змогу розпочати нове життя у США. Тому так важливо розглянути феномен української діаспори з метою виявлення внутрішніх у її середовищі чинників збереження національного самоусвідомлення, зокрема релігії.

Дослідженнями української діаспори та збереження нею своєї національної ідентичності, зокрема релігійного життя, займалися В. Євтух та ін. [11], Н. Мерфі [5], Л. Нагорна [6], О. Недавня [7], Ю. Недужко [8], В. Піскун [9], Р. Сербин [10], а функціонування україномовної періодики висвітлювалися В. Губарцем [1], О. Хімяк [12], В. Чекалюк [34], однак актуальним видається аналіз україномовної періодики діаспори США після 1947 р. щодо висвітлення релігійних питань як важливого чинника збереження національної тожсамості.

Метою нашої статті є дослідження релігійного аспекту як маркера збереження національної ідентичності у контексті україномовних періодичних видань української діаспори США від 1947 р., тобто періоду початку третьої хвилі еміграції.

У період закінчення Другої світової війни українська греко-католицька церква в США перебувала в невизначеному становищі, були навіть передумови для того, що вона разом із асиміляцією українських емігрантів також асимілюватиметься в католицькому середовищі і рано чи пізно втратить риси української духовності та стане частиною західного католицизму. Ситуація ускладнювалася і тим, що УГКЦ в матірній Україні переживала не найкращі, якщо не сказати найстрашніші, часи і стала катакомбною. Лише історичні рішення Папи Пія XII, який сприяв появі все більшої кількості українських єпископів та архієпископів, допомогли не зникнути греко-католицизму. В діаспорах з'являлося чимраз більше єпархій, особливо у США і Канаді. Те, як відновлювалася Галицька митрополія, проаналізовано Іваном Паславським, кандидатом філософських наук, провідним співробітником Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, у його історичному нарисі «Галицька митрополія», що його опублікували «Вісті Комбатанта» за сприяння «Високого замку» [3]. У 1965 р. Папа Павло VI прийняв українську делегацію, що складалася з кількох ієрархів, священників і світських осіб, з приводу надання кардинальського сану кир Йосипові Сліпому. Серед делегатів також були головний редактор «Свободи» А. Драган і «Америки» М. Дольницький, тож ця подія дістала широке висвітлення в україномовній періодиці діаспори США [22; 33], як і промова Папи, опублікована майже повністю у газеті «Народна воля» [23]. Римський понтифік вказав на свій давній зв'язок з українцями (він був знайомий з Андреем Шептицьким, коли у Варшаві вирішувалася доля західноукраїнських земель, що відійшли тоді до Польщі), виокремивши терпіння і непохитність у вірі кардинала Йосипа Сліпого. Також Папа зупинився на чинниках, що сприяють збереженню національної ідентичності українців, і яким останні не зраджують навіть на чужині чи під радянською владою, – традиції, обряд, рідна мова, культура, – а тому вивищення українського митрополита до кардинальського сану має дати народів високоавторитетного і

надійного поводиря. Сам новоспечений кардинал, як зауважують у пізніших публікаціях, не був такий велемовний, акцентувавши на відсутності єдності між українцями, що пояснювалась політичними умовами і розміщенням України між Сходом і Заходом з їх не раз різними прагненнями. А тому вже на Другому Ватиканському вселенському соборі, за матеріалами газети «Америка», виступає за релігійну свободу, оскільки, на його думку, вона буде корисною не тільки людям, а й самій Церкві. Успішний візит Верховного архієпископа УГКЦ Йосифа Сліпого у 1969 р. в США та відвідування ним відповідних єпархій оцінювались як «насамперед, подія у сфері людських душ, як моральний фестиваль народу, і як ще один вияв прив'язання і відданости народу його Церкві» [27]. Такі висловлювання у періодичних виданнях, на нашу думку, зумовлені розумінням того, що в кінці 60-х років минулого століття в час ідеологічної ворожнечі та політичної диференціації приїзд Йосифа Сліпого вніс важливий концепт в організацію роботи роздробленої, перебуваючої під впливом чужих національно духовних і політичних впливів діаспорної громади – єдність. Оpubлікований дискурс Управи Товариства за патріархальний устрій української католицької церкви, за ініціативи якого й відбувався вищезгаданий візит, свідчить про сподівання того, що такий початок об'єднання призведе до подальших кроків у напрямі Синоду українських єпископів та завершення патріархальної структури УГКЦ. Проте, як свідчать матеріали періодичних видань українців США, на кінець 80-х років минулого століття в УРСР, попри радянський терор, збереглася і навіть розвинулася певна структура катакомбної УГКЦ, яку втримують численні віряни, священники і єпископи, що своє віровизнання розуміють як ознаку особистої і національної приналежності і незалежності від церковної і світської влади в Москві. Остаточне відродження УГКЦ в Україні після здобуття нею незалежності покликала оновлення й активізацію діяльності цієї церкви в діаспорі.

На початку 90-х років минулого століття українська греко-католицька церква також пов'язувала свої надії із Патріаршим собором УГКЦ на збереження єдності та здобуття Патріархату [2]. Ще 21 листопада 1964 р. Папа Павло VI проголосив щодо рішення Другого Вселенського Собору, де патріарший устрій визначено як традиційний спосіб управління у церквах східного обряду.

Наприкінці грудня 1968 р. відбувся пленум Секретаріату СКВУ, на якому було прийнято постанову, де також містився заклик до всіх своїх центральних представництв та краєвих організацій щодо посилення в 1969 р. акції в справі завершення патріархальної системи УГКЦ. Однак цей документ та сам процес його прийняття в частині про патріархат викликали в періодиці неоднозначні публікації, суперечки і звинувачення на адресу члена президії СКВУ д-ра Максима Стахова та митрополита Максима й архієпископа Мстислава щодо небажання сприяти патріаршому устрою УПЦ. На це сам Максим Стахів як редактор «Народної волі» на її сторінках дав повну інформацію з приводу дискусійного питання, зауважуючи, що саме достовірні відомості, не вирвані з контексту, можуть припинити різні легенди, що їх оприлюднюють різні аматори [30]. З опублікованих заміток читач отримує цілісну картину щодо резолюції в справі оборони УГКЦ на Лемківщині з-під влади польського кардинала, промови Архієпископа Мстислава про те, що УПЦ ще не готова до українського православного патріархату і саме через те, до слушного часу, виводить це питання з-під уваги громадських організацій. Однак вже сама поява різних чуток, резолюцій, дискусій та публікацій з цього приводу показує, наскільки питання патріархату, визнання світовою спільнотою, світською і духовною, окремішності, самодостатності української церкви було важливим для українців США у плані об'єднання, національного і релігійного, збереження національної ідентичності та формування її у прийдешнього покоління. Навесні 1969 р., за матеріалами періодичних видань [24; 29], Громадським комітетом, до якого увійшли церковні, світські молодіжні, професійні організації, у різних містах США було організовано віча, результатом яких стали листи і телеграми, надіслані до українських владик поза межами СРСР, до Папи Павла VI, Верховного архієпископа кардинала Йосипа Сліпого, до Когрегації Східних церков у Римі, де закликається робити конкретні кроки щодо створення українського патріархату на чолі з Й. Сліпим. Восени 1969 р. Синод українських єпископів в Українському католицькому університеті в Римі направив до Понтифіка прохання щодо Патріархальної структури УГКЦ, а також щодо оголошення Йосифа Сліпого Києво-Галицьким Патріархом. Однак під час перебування у Філадельфії кардинала Максиміліана де

Фюрстенберга останній вказав на необхідні компоненти щодо проголошення Патріархів у церквах східного обряду, головним серед яких було те, що УГКЦ не існувала тоді на Україні, тобто на території пропонованого Патріархату, і його проголошення могло б тільки створити додаткові переслідування вірян. На думку митрополита кир Амврозія, яку він висловив у своєму інтерв'ю редактору «Народної волі» [21], ідею патріархату не всі чітко розуміють, крім того, не взято до уваги православних українців. Очільник УКЦ в США наводить інше трактування цього питання, що належить ще митрополитові Венямину Рутському і православному митрополиту Петру Могилі, які намагалися спочатку об'єднати українських католиків і православних, а вже потім просити Ватикан про створення Київського патріархату, який мав якнайкраще згуртувати народ перед польською чи російською асиміляцією. Тобто, вже у 1965 р. кир Амврозій висловлює думку, яку вже у XXI ст. пробують обіграти українські церкви вже у незалежній Україні, – спочатку єдина помісна церква, а потім – патріархат. Однак, як і тоді, жодна православна єпархія не сказала, що створення українського католицького патріархату об'єднає українські церкви, а тільки натякають, що це ще більше нас роз'єднає і призведе до ситуації, коли будемо мати два патріарха замість одного. Тому, на думку митрополита кир Амврозія, українські католики, за прикладом Ватикану, що стоїть на екуменічних засадах і закликає всіх людей і церкви різних віросповідань до єдності, повинні, керуючись засадами християнської любові і толерантності, обговорити з українськими православними справу об'єднання наших церков. Як свідчать опубліковані матеріали україномовних періодичних видань діаспори США, спроби досягнути патріархату УГКЦ надалі все рівно не припинялися. На Третьому синоді у Римі в 1985 р., крім питань беатифікації митрополита Андрея Шептицького та інших українських владик, які загинули за віру від рук московського окупанта, Верховний архієпископ, кардинал Мирослав Любачівський висловився «за» юридичного статусу УГКЦ як патріархальної, оскільки фактично вона так і функціонує. Адже УГКЦ має своє окреме канонічне право на існування як завершена одиниця у поєднанні з Римом та користується цим правом, з 1980 р. регулярно відбуваючи свою синоди. Папа Іван-Павло II офіційно визнав юрисдикцію Верховного архієпископа М. Любачівського над

українською катакомбною церквою, оскільки останній, крім влади над українськими католицькими церквами на еміграції, зберіг за собою ще й титул Львівського митрополита. Таким чином, як вважає Роман Рахманний у своїй публікації щодо порушеної теми [16], Рим вчергове виразно заявив, що він рішуче не визнає насильної ліквідації УГКЦ в СРСР. Проте, на нашу думку, справжня єдність українських духовних владик проявилася на Вселенському єпископському синоді, під час якого і о. Мирослав Любачівський, і митрополит УГКЦ в Канаді Максим Германюк своїми виступами привернули увагу всіх учасників синоду і церковно-політичних спостерігачів. Найвпливовіша преса, радіо всього світу звітували про те, як сміливо і відкрито кардинал М. Любачівський говорив про переслідувану церкву в Україні та про її право на своє високе самоуправління – Патріархат. Уважаємо, що обидва вищезгадані верховні владики своїми церковно-державницькими виступами на синоді вивели на міжнародний форум не тільки українське питання, але й саму суть національної української церковної справи. Завдяки єдності обох митрополитів питання майбутнього УГКЦ в універсальній структурі Вселенської церкви поставлено досить чітко і переконливо. Це дало можливість у багатьох публікаціях того часу говорити про те, що УГКЦ повинна закінчити свою канонічну структуру патріархатом не пізніше ніж у 1988 р., бо інакше доведеться визнати, що Ватикан, на підтримку інтересів якого українці витрачають чималі національні ресурси (людські, духовні, матеріальні), не має до України з її понад тисячолітнім християнством щирого і справедливого ставлення. Однак пройшло більш як півстоліття від візиту кардинала Максиміліана де Фюрстенберга до США і більше тридцяти років від цього Третього синоду, відійшли у вічність чотири Понтифіки і три Верховні Архієпископи УГКЦ, Україна стала незалежною, а УГКЦ має юрисдикцію на Києво-Галицькій території. Тобто, на думку колишнього президента Світового конгресу українців, правозахисника А. Лозинського [4], виконано сьогодні всі умови, навіть за тлумаченням Ватикану, а у проголошенні Патріархату нічого не змінилося.

Як вважають автори багатьох публікацій україномовної періодики США, відзначення важливих подій нашого минулого є нашим обов'язком, оскільки дає нам змогу опанувати його уроки для кращого досягнення майбутнього; це

допомагає також зміцнити відданість національній вірі. Українці у вільному світі мали унікальну нагоду і у зв'язку з цим великий обов'язок у 1988 р. відзначити тисячоліття хрещення Київської Русі. Як повідомляють періодичні джерела [15; 20], для цього у США за благословенням і активною участю митрополита УПЦ в США Блаженнішого Мстислава і митрополита УКЦ в США Високопреосвященнішого кир Стефана утворено Громадський комітет. Завданням останнього, до якого входять представники церковних і крайових громадських, професійних і молодіжних організацій, є заохочення і допомога місцевим громадам гідно відзначити цей ювілей, зокрема у Вашингтоні. Зважаючи на опубліковані матеріали [15; 20], можна зробити висновок про результати діяльності Громадського комітету, які відзначалися широтою охоплення як локацій, так і конкретних акцій, причому все відбувалося на пожертви української громади у США та її фінансових інституцій. Варто зауважити, що різноманітні імпрези, організовані місцевими громадськими комітетами до цієї дати, розпочалися вже з 1986 р. – концерти, академії, наукові заходи, презентація музейних предметів нашої старовини, спеціальні церковні відправи тощо. Організатори також потурбувалися про виготовлення англomовних інформаційних матеріалів про хрещення і християнство в Україні для поширення їх серед американської преси й населення, а також було поінформовано американських високопосадовців про цю величну дату в духовній історії українців, на що окремі губернатори, мери міст проголосили 1988 рік Роком тисячоліття хрещення Київської Русі в США [17; 18]. Влітку 1988 р. у Вашингтоні величне і кульмінаційне відзначення 1000-ліття хрещення Русі зреалізувалось, наприклад, у виставці українських стародруків, книжкових новинок, музейних експонатів, українських ікон у Смітсонівському інституті, наукових конференцій на тему українського християнства, завершивши все великим концертом у Kennedy Center. Таке гідне вшанування цієї дати покликала до життя рефлексії з приводу історичних паралелей між хрещенням Русі і сучасністю кінця 80-х років ХХ ст., що досить часто розміщувалися на шпальтах україномовних періодичних видань. Зокрема, Юрій Артюшенко, громадсько-політичний діяч і журналіст, що часто співпрацював з різними друкованими органами, вважає, що «українське

християнство й для багатьох інших народів було не тільки тим світильником, що його передвіщав апостол Андрій Первозванний, а й джерелом пізнання універсальної правди як синтези національних і релігійних ідеалів, синтези, здобутої в час боротьби українського народу за віру й батьківщину» [13, с. 17]. На думку автора, таке поняття українського християнізму, під яким розумілося уособлення національної волі, соціальної справедливості й християнського братерства, сповідували ще з княжих часів не тільки духовенство, а й миряни, а тому воно поширилося світом навіть тими українцями, які потрапляли у полон, а потім розсіювалися по різних країнах. Ю. Артюшенко наголошує, що в українській національній історії завжди головною причиною примусового розселення українців по світі було те, що наші панівні верстви не шанували цього християнізму, а відтак і національно-державних і національно-релігійних традицій, підтверджуючи це словами митрополита УПЦ Йосифа Солтана (1509). На нашу думку, автор статті цілком слушно вважає за необхідне нагадати світовій спільноті про вклад УПЦ в духовну скарбницю Вселенської православної церкви, до якої вона в 1643 р. вклала український символ «православного ісповідання віри», який попередньо (1640) з подачі митрополита Петра Могили був схвалений на київському соборі УПЦ. З цим у вітчизняній історії переграються й національно-релігійні ідеї гетьмана Петра Сагайдачного, який «зрозумів, що віра для народу дорожча інших моральних побудок, і тому вирішив релігійне питання сполучити з козацькою справою, щоб таким чином витворити з козаків проводарів цілого народу, які б боронили найважливіші його інтереси» [13, с. 18]. Ю. Артюшенко вважає, що тисячолітня дата хрещення Русі – сприятливий час, щоб символ віри українського християнства як загальнооб'єднувальної ідеології піднести до такого рівня універсальної ідеї, коли б вона могла проникнути у свідомість усіх народів світу і відкрити їм очі на те, що шлях до справжньої істини та кращого майбутнього пролягає не через накидування народам утопічних теорій, а через синтез національних і релігійних ідеалів у їх мисленні. 1988 рік – слушна нагода заявити про те, що віднайти оту істину та досягнути кращого майбутнього для всіх можна лише через поєднання національно-духовного і духовно-релігійного життя. Окремо автор зупиняється на тому, щоб засвідчити, що Москва,

перейшовши від ідеї «третього Риму» і «злиття слов'янських народів у російському морі» на початку минулого століття до «первородства й месіанізму московського пролетаріату» і «провідництва Москви у світовій революції» наприкінці 80-х років, лише змінила тактику експансії, але залишилася незмінною як у своїх духовних пріоритетах, так і в характері своєї історичної місії, успадкованої ще від тюрко-монголів, а тому святкування тисячоліття хрещення Русі ще й добрий час для нагадування про ті мільйони українських жертв, що вкрили своїми трупами Північ російської імперії чи загинули на засланні в Сибірі. Загалом усі порушені в публікації Ю. Артюшенка питання об'єднує те, що серед християнських народів, зокрема і тих, які перебувають під владою Москви, існує психологічно споріднений духовно-релігійний світ, який бореться за вільний національно-духовний і духовно-релігійний розвиток, протиставляється універсальній духовній і фізичній неволі, що панувала тоді в УРСР і ширилася на весь світ.

Чимало інформаційних матеріалів зустрічаємо в україномовній періодиці діаспори США, що порушують проблеми чи висвітлюють події релігійного життя материкової України, навіть тоді, коли вона перебувала у складі СРСР. Після Другої світової війни в центрі уваги авторів публікацій – антирелігійна політика радянського уряду. До ООН Священним Синодом УАПЦ на еміграції був висланий Меморандум щодо долі українських емігрантів у Європі, підписаний митрополитом Полікарпом. Газета «Свобода» за 1947 р. [32], правда зі скороченнями, проте ознайомила своїх читачів із цим документом, особливо у частині, де говориться про українську церкву під гітлерівською і радянською окупацією, ще раз підтвердивши, що свободи релігії в СРСР не було і не буде. Опублікований текст містить інформацію про те, що на Східній Україні до початку Другої світової війни не залишилося жодного єпископа, цілі області були без церков і священників. Відродження релігійного життя почалося під час воєнних дій, із Західної України, де в часи Польщі функціонувала, крім греко-католицької, й автокефальна православна церква. Саме ієрархи останньої подбали про висвячення єпископів і священників для Східної України. Оскільки до 1942 р. німецька влада не втручалася в церковне українське життя, його вдалося

організувати силами самого суспільства. Однак з літа 1942 р., коли рейхскомісаріат України вирішив контролювати і цю ділянку, діяльність української церкви проводилась в умовах релігійної нетолерантності і з грубим порушенням прав і канонів східної церкви. У зв'язку з цим, у Меморандумі [32] заперечується співпраця УАПЦ з німцями під час окупації, як те намагалася представити радянська влада. Однак трагедія українського народу і його церкви полягала у тому, що із закінченням гітлерівської окупації нічого кращого для них не очікувалось. Радянська влада із своєю державною атеїстичною доктриною і винищенням УАПЦ як національної не залишала сумніву у тому, що проголошені у воєнний час СРСР свобода релігії і церкви аж ніяк не стосувалися цієї конфесії. В Україні нищівного удару і переслідувань зазнали всі українські церкви. Те, що емігрували також естонські, латвійські, білоруські, польські ієрархи, підтверджувало думки українського православного духовенства. Адже проти УАПЦ радянський уряд вже давно застосовував безоглядний терор, ліквідуючи її, ієрархію та забороняючи її організаційне існування. Про правильність і передбачливість вищезазначеної позиції свідчила і подальша доля УГКЦ на Галичині із поверненням радянської влади – свобода сумління, незалежність внутрішнього життя церкви, її виховний національно-релігійний і моральний вплив на народ не могли існувати в країні, де існує монопартійний державний режим з матеріалістичною доктриною. Радянський уряд не міг перетворити цю церкву у слухняне знаряддя і підпорядкувати її московському патріархату, зважаючи на догматичні відмінності, а тому у 1946 р. її формально скасовано, всіх її священників, єпископів на чолі з Йосипом Сліпим арештовано і вислано, а українські землі, де вона досі діяла, підпорядковано РПЦ. Як зазначав посол Річард Шифтер, «справа не в тому, що Українська Католицька Церква є католицька, але в тому, що вона є українська» [19]. Меморандум стверджує, що саме цей режим став причиною як масової еміграції українців разом із церковною ієрархією і духовенством, так і пізнішою відмовою повертатись на батьківщину. Через те Священий Синод УАПЦ на еміграції закликає ООН утвердити священне право азилу для усіх українських політичних емігрантів, незалежно від того, коли і з якої місцевості вони емігрували. Оскільки цим правом свого часу на Заході

користувались навіть комуністичні вожді (В. Ленін), просять утвердити становище українців як тимчасово бездержавних та оформити відповідні документи. Оскільки емігранти не можуть постійно мешкати в таборах, Меморандум також містить звернення [32] про опіку щодо їх розселення з тим, щоб вони могли прикласти свою і працю і здібності задля загальнолюдського добра, здобуваючи собі засоби для життя та свого духовного і культурного розвитку. Причому це звернення має одне уточнення: українці складають собою спільність з точки зору національного, мовного, культурного і часто віросповідного, тому було б раціонально при переселенні в конкретні країни враховувати ці аспекти [31].

У зв'язку з посиленням релігійних переслідувань і русифікації України, у 1969 р. Президія Секретаріату СКВУ опублікувала Звернення до української спільноти у вільному світі, Комісія церковно-релігійних справ Секретаріату СКВУ (у складі митрополита УКЦ в Канаді Максима Германюка, заст. митрополита УАПЦ Мстислав Скрипник, голови Українського євангельського об'єднання Північної Америки пастора Івана Яцентія) видала Декларацію про посилене порушення свободи релігії і релігійних практик в радянській Україні [28]. Приводом для таких заяв і їх пізнішої публікації з метою ознайомлення широким загалом стали не тільки постійні звістки про нові арешти священників та вірян УГКЦ, інформація про арешт та смерть у радянській в'язниці львівського архієпископа кир Василя Величковського, а й те, що ця нова хвиля релігійних переслідувань співпала з 20-річчям відзначення Загальної декларації прав людини у 1968 р. [25; 26]. Незважаючи на те, що усі держави через своїх представників засудили факти зневажання людських прав, у тому числі СРСР і УРСР, радянський уряд не припинив репресій на релігійному ґрунті, більше того, забороняючи своїм громадянам вільно визначати свою релігійну приналежність, він намагається використовувати церковні організації для власних політичних цілей. Усі наведені в Декларації дані свідчать про постійне й безкарне порушення постанов Загальної декларації прав людини, що спричиняє важкий моральний і духовний стан українського населення на радянських землях. У зв'язку з цим СКВУ вважав за необхідне вчергове звернутися до світової спільноти з проханням підтримати протест проти зневажання основних постанов Загальної декларації прав людини

урядом СРСР й засудити його безправні методи у боротьбі з окремими церквами в Україні. Оскільки він є членом ООН і одним із гарантів міжнародних конвенцій щодо прав людини, то мусить на практиці теж дотримуватися прийнятих ним засад і відповідно до цього забезпечити своїм громадянам свободу релігійних практик і уможливити діяльність тих церков, які населення хоче визнавати, а також звільнити усіх арештованих і засланих духовних осіб. СКВУ завершує свою декларацію переконанням, що порушення будь-якою державою основних прав людини не може дати надію на тривалий мир у світі [28]. У 1988 р. Президент США Р. Рейган мав візит до СРСР. Цьому передував семінар у Білому домі щодо релігійних прав у Радянському Союзі, в якому взяли участь біля 150 очільників релігійного і громадського життя різних американських етнічних груп. Як повідомляють матеріали україномовних періодичних видань діаспори США [14], про переслідування за релігійною ознакою і нищення церков у СРСР доповідали Патріарх УГКЦ Мирослав Любачівський, отець РПЦ Віктор Потапов, єпископ Литовської католицької церкви Павло Балтакіс, від УПЦ слово присутнього митрополита Мстислава зачитував о. Франко Істочин та ін. Усі промовці підкреслювали зневаження релігійних прав, переслідування та ув'язнення вірян, нищення церков, синагог і мечетей у Союзі, закликаючи Президента Рейгана на особистій зустрічі з М. Горбачовим захистити релігійні права і свободи перед радянським урядом. Крім того, надрукований матеріал акцентує на історичних і національних аспектах самобутності українського релігійного життя, через те Москва вважає його загрозою для своїх імперських цілей в Україні та свого режимного російського патріархату. УГКЦ і УПЦ вказують, що саме з цією метою радянський уряд намагається представити у світі відзначення тисячоліття християнства Русі як тисячоліття християнства Росії, хоча сам цей правлячий режим є атеїстичним [19].

Таким чином, релігійний аспект в україномовній періодиці діаспори США після закінчення Другої світової війни займав вагомим місце у процесі збереження національної ідентичності. Питання, пов'язані із Патріархатом, об'єднанням українських церков, відзначенням значних дат в історії українського християнства, висвітлення антирелігійного життя в матірній Україні, стали одним із важливих

чинників самоусвідомлення українцями діаспори США себе як частини українства.

Список використаних джерел

1. Губарець В. В. Українська етнічна преса США та Канади (1945 – 1994 рр.): особливості висвітлення україно-американських взаємин : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.08 / Василь Васильович Губарець; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 20 с.
2. ДАТО, бібліотека, інв. № 1803. Планують Синод УГК Церкви // Свобода. – 1992. – Ч. 11. – С. 1.
3. Костенко Т. Відновлення Галицької митрополії / Тетяна Костенко // Вісті Комбатанта. – 2008. – Ч. 1. – С. 36-38.
4. Лозинський А. 25 років державності – 25 років територіальної юрисдикції / Аскольд Лозинський // Закордонна Газета. – 2016. – 16 серпня.
5. Мерфі Н. Українська діаспора в США: збереження традицій національної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 / Наталія Григорівна Мерфі; М-во освіти і науки України, Донецький національний університет. – Донецьк, 2006. – 19 с.
6. Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст [Електронний ресурс] / Л. Нагорна. – Режим доступу : http://www.ipiend.gov.ua/img/monograph/file/Nagorna_50.pdf
7. Недавня О. В. Місце греко-католицизму в самоідентифікації українців в їх цивілізаційному оточенні // Українське релігієзнавство. – 1999. – № 12. – С. 106-114.
8. Недужко Ю. Освітньо-виховні аспекти діяльності української діаспори країн Заходу в контексті боротьби за державну незалежність України (середина 40-х - 80-ті роки ХХ ст.) [Електронний ресурс] / Ю. Недужко. – Режим доступу : <http://www.history.org.ua/JournALL/xxx/12/26.pdf>.
9. Піскун В. М. Українська політична еміграція й діаспора у ХХ столітті: форми культурного й інтелектуального узв'язання в країнах проживання / В. М. Піскун // Українство у світі: традиційність культури та спільнотні взаємини : [монографія] / [Піскун В. М., Ціпка А. В., Щербатюк О. В. та ін.]. – К. : ЗАТ «Нічлава», 2004. – 252 с.
10. Сербин Р. Українська діаспора й Україна / Роман Сербин // Церква і життя. – 1997. – № 47 (1403).
11. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії: [наук. вид.] / В. Б. Євтух, В. П. Трошинський, А. А. Попок, О. В. Швачка. – К. : Фенікс, 2003. – 227 с.
12. Хімяк О. Українська преса на Американському континенті (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) / Оксана Хімяк // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Львів : Політехнічний національний університет, 2012. – Вип. 24. – С. 27-31.
13. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 4173. Артюшенко Ю. За національно-духову й духово-релігійну синтезу (До ювілею хрищення Руси-України) / Юрій Артюшенко // Самостійна Україна. – 1980. – Ч. 1-2 (366-367). – С. 17-19.
14. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6097. Слово за ієрархами й вірними українських Церков // Національна трибуна. – 1982. – Ч. 3. – С. 1.

15. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6100. Із заклику Крайового комітету тисячоліття християнства в Україні до українського громадянства й організацій у ЗСА // Національна трибуна. – 1986. – Ч. 16. – С. 1.
16. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6100. Рахманний Р. На шляху до Патріархату УКЦ / Роман Рахманний // Національна трибуна. – 1986. – Ч. 6. – С. 1.
17. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6102. Губернатор Індіяна проголосив 1988 Роком Українського Християнства // Національна трибуна. – 1988. – Ч. 22. – С. 3.
18. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6102. Посадник Нью-Йорку проголосив 1988 – Роком Тисячоліття Хрищення України // Національна трибуна. – 1988. – Ч. 22. – С. 3.
19. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6102. Президент Реген за релігійну свободу в СРСР // Національна трибуна. – 1988. – Ч. 22. – С. 1.
20. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6102. Тисячі українців з Америки відзначили 1000-річчя Християнства України у Вашингтоні // Національна трибуна. – 1988. – Ч. 43. – С. 1, 3.
21. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6322. З пресової конференції в впреосв. кир Амврозія, митр. українців католиків в ЗДА // Народна воля. – 1965. – № 2. – С. 4-5.
22. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6322. Привітання УНРади митрополита Й. Сліпого з нагоди іменування кардиналом // Народна воля. – 1965. – № 10. – С. 1.
23. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6322. Український день у Ватикані // Народна воля. – 1965. – № 10. – С. 1.
24. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6324. Акція українців католиків Шикага за патріархат // Народна воля. – 1969. – № 21. – С. 2.
25. БФ.3. Інв. № 6324. Архієпископ Величковський помер у большевицькій тюрмі // Народна воля. – 1969. – № 13. – С. 1.
26. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6324. В обороні народу і «мовчазної церкви» в Україні // Народна воля. – 1969. – № 18. – С. 1.
27. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6324. З приводу візитації Верховного архієпископа / Управа Товариства за Патріархальний Устрій Української Католицької Церкви // Народна воля. – 1969. – № 7. – С. 5.
28. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6324. Позбавлення свободи релігії в Україні: Декларація Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців // Народна воля. – 1969. – № 19. – С. 5; № 20. – С. 5.
29. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6324. Потреба сказати й нам своє слово / Виконавчий Комітет Українського Робітничого Союзу // Народна воля. – 1969. – № 21. – С. 1.
30. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6324. Стахів М. Секретаріат СКВУ про Патріархати / Максим Стахів // Народна воля. – 1969. – № 14. – С. 2.
31. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6462. З антирелігійного життя в Україні // Свобода. – 1947. – Ч. 26. – С. 2-3.
32. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6462. Меморандум Священного Синоду УАПЦ на еміграції, підписане Митрополитом Полікарпом // Свобода. – 1947. – Ч. 113. – С. 2.
33. ЦДАЗУ. БФ.3. Інв. № 6800. Верховний Архієпископ Кард. Йосиф Сліпий промовляв другого дня на Соборі // Америка. – 1965. – Ч. 175. – С. 1.

34. Чекалюк В. В. Преса діаспори США як комунікативний чинник формування ідентичності українців (1939 – 2005) : автореф. дис. да здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комун. : спец. 27.00.01 / Чекалюк Вероніка Василівна; Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К., 2008. – 13 с.

LESIA BILOVUS

Ternopil

RELIGIOUS ASPECT AS A MARKER FOR THE NATIONAL IDENTITY PRESERVATION IN THE UKRAINIAN PERIODICALS OF THE USA (since 1947)

The article is devoted to the research of the feature material of the USA Ukrainian Diaspora's Ukrainian periodicals ("Ameryka", "Visti Kombatanta", "Narodna Volia", "Natsionalna Trybuna", "Samostiina Ukraina", "Svoboda", "Zakordonna Gazeta") since 1947 with concern to analyze the religious discourse as a marker for the preservation of national identity. It has been found out that issues related to the Patriarchate, the association of Ukrainian churches, the celebration of significant dates in the history of Ukrainian Christianity, and the coverage of anti-religious life in Ukraine have become one of the important factors of the self-awareness of the USA Diaspora's Ukrainians as a part of the Ukrainian nation.

Key words: Ukrainian-language periodicals, The USA Ukrainian Diaspora, national identity, Ukrainian church

ЛЕСЯ БИЛОВУС

г. Тернополь

РЕЛИГИОЗНЫЙ АСПЕКТ КАК МАРКЕР СОХРАНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В УКРАИНОЯЗЫЧНОЙ ПЕРИОДИКЕ ДИАСПОРЫ США (от 1947 г.)

Статья посвящена исследованию публицистического материала украиноязычной периодики диаспоры США («Америка», «Известия комбатанта», «Народная воля», «Национальная трибуна», «Самостоятельная Украина», «Свобода», «Закордонна Газета») после 1947 г. и анализу религиозного дискурса как маркера сохранения национальной идентичности. Выяснено, что вопросы, связанные с Патриархатом, объединением украинских церквей, празднованием значительных дат в истории украинского христианства, освещение антирелигиозной жизни в матерной Украине, стали одним из важных факторов самосознания украинской диаспорой США себя как части мирового украинства.

Ключевые слова: украиноязычная периодика, украинская диаспора США, национальная идентичность, украинская церковь

Стаття надійшла до редколегії 24.05.2018